

IZVEŠTAJ OD SPROVEDENOTO ISTRA@UVAWE

**TRADICIJATA I OBI^AITE NE GO ODOBROVAAT
NASILSTVOTO**

ROMSKA ASOCIJACIJA ZA @ENI I MLADI
L U L U D I

Skopje 2004

Наслов на публикацијата

„Традицијата и обичаите не го оправдуваат насилството врз жените“

ТИ

траба да кажеш

НЕ !

ОДЛУКАТА Е ТВОЈА

Реализација на истражувањето

Ромска Асоцијација за Жени и Млади „ЛУЛУДИ“ - Скопје
Координаторката Г-ѓа Кјмет Амет

Анализа на истражувањето

Др. Љубица Чонева

Институт за социолошки и правни истражувања - Скопје

Голема благодарност до Канцеларијата на ОБСЕ - Скопје,
кое го овозможи печатењето на студијата,
и на партнерските организации кои учествуваа
во кампањите спроведени 2002-2003 година

Дизајн и печатење

Винсент

Тираж

300 примероци

Прво издание

Nasilstvoto kako problem se ~ini deka stanuva mnogu prisutno vo sovremeniot svet, koga gi zafa}a i socijalnite sistemi vo koi se odviva za{titata na ~ovekot, kako {to e semejstvoto. Zaradi toa, semejnoto nasilstvo denes mo`e da se smeta za socijalno naj{iroko prepoznatliv oblik na nasilstvo. **Kako ova da se objasni?** Mo`ebi so toa {to problemot do skoro se smeta{e za isklu~ivo privaten, a posledicite od nego se op{testveno slepilo i pravna nepokrienost na ova podra~je. Isto taka ne retko se smeta{e deka nasilstvoto vo edno semejstvo e samo incidenten slu~aj na terorizirawe i fizi~ko maltretirawe na `enata.

Od druga strana, ovoj problem se ignorira i premol~uva od `rtvata na nasilstvoto zaradi sramot, neinformiranosta i neznaeweto. Kako po~esti pri~ini za neprijavuvawe na nasilstvoto vrz `enite se naveduvaat: ekonomskata zavisnost, nemaweto alternativno smestuvawe, nemo`nosta sami da se gri`at za decata, zakanite i stravot semejstvoto da ne se raspadne. Zatoa `enite go trpat semejnoto nasilstvo dolg period, ne go prijavuvaat, a koga }e odlu~at da go prijavat, se slu~uva da ostanat bez adekvatna i navremena reakcija na organite za pravna za{tita od nasilstvo. So toa stanuva jasno deka semejstvoto sekoga{ ne gi ispolnuva o~ekuvawata za sre}en `ivot na mnogu `eni.

Semejnoto nasilstvo po svoite posledici, vremetraeweto, ruiniraweto i tro{eweto na fizi~koto i psiholo{koto bitie na `enata, pretstavuva seriozen problem za ~ovekovite prava, bezbednosta i `iveeweto na `enata.

Vo Makedonija ovoj problem organizirano ne se sledi, ne se evidentira redovno i ne retko se potcenuva. Statisti~kite podatoci za brojot na `enite koi trpat nasilstvo glavno se svedeni na prijaveni slu~ai vo policija i socijalnite slu`bi, a poretko vo zdravstvenite ustanovi. Naj~esto se otkriva kaj brakorazvodi, ubistva kade `enite se `rtvi na svojot ma`, ili `enata da izvr{i ubistvo na nasilnikot za da se odbrani sebe si i decata.

Vo poslednite godini vo Makedonija, se pogolem interes za semejnoto nasilstvo vrz `enite poka`uvaat nevladinite `enski organizacii. Nivnata zalo`ba e naso`ena kon obelodenuvawe na nasilstvoto, davawe pomo{ za jaknewe na `enskata samosvest na `enata da se oslobodi od po~inetost vo semejstvoto, so cel nasilstvoto vo semejstvoto da se napravi dostapno za brza i efikasna op{testvena reakcija.

To~niot obem na semejnoto nasilstvo ne mo`e so sigurnost da se znae. Parcijalnite soznanija za ovoj problem vo Makedonija vo golem del se nadopolneti so odredeni istra`uvawa. Istra`uva~kite rezultati vo prv plan go plasiraa soznaniето deka sekoja ~etvrta `ena vo zemjata bila izlo`ena na nekoj vid nasilstvo vo svoeto semejstvo. Toa poka`uva deka postoi {iroka rasprostranetost na semejnoto nasilstvo vo na{ite sredini, kaj site etni~ki grupi i so razli~en obem na oddelnite negovi vidovi. Me|utoa, najvisoko prisustvo bele`i (61,5%) psihi~koto nasilstvo, potoa fizi~koto (33,5%), a na najdolnata skala se nao|a seksualното nasilstvo (5,0%). Pritoa se poka`a deka ovie naj~esti formi na nasilstvo skoro po pravilo ne se javuvaat vo eden oblik, tuku me|usebno se kombinirani vo pove}e vidovi.

Spored soznanijata, `enite Romki vo Makedonija se vo grupata na najizlo`eni `eni na fizi~ko nasilstvo. So cel da zapoznaeme neкои od pozna~ajnite karakteristiki na semejnoto nasilstvo kaj romsko naselenie vo Makedonija, Romskata Asocijacija za @eni i Mladi "Luludi" go sprovede ova skromno istra`uvawe. Bi sakale da ja izrazime golema blagodanost uka`anata mo`nost za realizirawe na istra`uvaweto na OBSE Misijata vo Skopje.

1. OSNOVNI INFORMACII

1.1. Pozna~ajni socijalno-demografski podatoci

Romskoto naselenie vo Republika Makedonija u~estvuva so 2,6% vo vkupното naselenie. Pove}e od 50 godini tie postojano se naseleni glavno vo pogolemite gradovi i seu{te `iveat vo nivnite

predgradija. Re~isi ne postoi mesto vo koe nema pripadnici na romskata nacionalnost ({to ne e slu~aj so drugite nacionalnosti vo Republikata), me|utoa taa e orientirana prete`no kon urbanite naseleni mesta kako {to se: Skopje (48%), Prilep (8,2%), Kumanovo (7,1%), Tetovo (5,6%), Gostivar (4,9%), Bitola (3,9%), [tip (3,3%) i sl.

Prose~nata golemina na romskoto doma}instvo e 6,4 ~lena, a 2/3 od vkupniot broj doma}instva se sostojat od 6 i 7 ~lena. No, so sigurnost mo`e da se ka`e deka ovie doma}instva imaat tendencija da se pregolemi, koga }e se zeme vo predvid kvalitetot i kvantitetot na prostorot za `iveewe.

Romite kako etni~ka grupa gi karakterizira nizok `ivoten standard, nevrabotenost, minimalno edukativno-kulturno nivo, otsustvo na elementarni zdravstveni standardi, pogolema stapka na ra|awe i smrtnost od drugite etni~ki zaednici i sl. Najgolem broj od ovie momenti se karakteristi~ni i za polo`bata na Romite vo pove}eto evropski zemji.

1.2. Tradicijata i obi~aite od aspekt na semejnoto `iveewe

Vo najgolem broj slu~ai romskoto naselenie `ivee vo pove}e-generacisko ili pro{ireno semejstvo. Romskoto semejstvo ponatamu go karakterizira: ranoto formirawe na bra~nata zaednica, pokorenost na `enata na semejnite dol`nosti, ra|awe na pogolem broj deca i vladeewe na patrijarhalnite obi~ai i normi. Bra~nite zaednici obi~no se nezakonski, zaradi maloletnost na bra~nite partneri, me|utoa vo posledno vreme se pove}e se legaliziraat pred mati~arot, zaradi steknuvawe na socijalna pomo{ i detski dodatok. So ranoto stapuvawe vo brak, kako maloletni, tie nemaat rabota i ne mo`at da formiraat svoj dom i ostanuvaat zavisni od roditelite. Za `al, zaradi te{kata ekonomska polo`ba, mladite bra~ni drugari skoro celiot `ivot ostanuvaat vo pove}e generaciski golemi semejstva, bez mo`nost da stanat samostojni i da izberat svoj stil na `iveewe. Pokraj toa, treba da se ima vo predvid faktot deka, tradicionalno,

romskata kultura go odreduva mestoto na `enata i mestoto na ma`ot vo sklad so patrijarhalnite modeli na sfa}awe.

Polo`bata na Romskata `ena seu{te e odredena so obi~ajnoto "narodno pravo". Iako skoro da e napu{teno kupuvaweto na `enata, taa i natamu ostanuva pot~ineta na ma`ot i postarite ~lenovi na семејstvoto, pod nadzor na svekrvata vo izvr{uvaweto na doma{nite zada~i. Nezaovolitelniot kvalitet vo obavuvawe na sekojdnevnite raboti, ne retko zavr{uva so {lakanica na snaata, koja taa ja prifa}a kako disciplinska merka za u~ewe na podobro.

Stare{inata vo patrijarhalnata semejna zaednica ima odlu~uva~ki zbor za site va`ni pra{awa za organizirawe na `ivotot. Toa po pravilo e tatko, koj kako "hranitel" na семејstvoto, za svoite sinovi pretstavuva primer na odnesuvawe i so vremeto tie }e gi nasledat. Od tuka pokornosta na ma`ot i veli~eweto na negoviot avtoritet, pred se, e izraz na blagodarnost za obezbeduvaweto egzistencija za `enata i decata, otkolku izraz na qubov. Vo prilog na ova se i pri~inite za nasilstvo vo семејstvoto, povrzani so nere{enata egzistencija i siroma{tija, za koi ne retko i se prepisuva vina na `enata.

Ma`ite so svojata dominantnost vo семејstvoto, mo`at da tro{at pari na alkohol, pijani da gi maltretiraat decata i `enata, bidej}i gi ~uvstvuvaat kako li~na sopstvenost. Zaradi toa, konfliktite i eksploatacijata vo семејstvoto mo`at da vlijaat na primarnite semejni odnosi i da pretstavuvaat povolen teren za razvoj na devijantno odnesuvawe vo vr{ewe na semejnite ulogi i zgolemena agresivnost. Tradicijata i obi~aite se zadr`ani vo site sredini kade `iveat Romite, a romskoto семејstvo ostanuva imuno na site promeni koi se inaku karakteristi~ni za sovremenoto makedonsko семејstvo. Edinstveno, postoi odredeno pomestuvawe vo tradicionalnite sfa}awa okolu ovie pra{awa bavno se menuva odnosot kon tradicijata kon ovie pra{awa samo kaj mladite i obrazovani generacii od Romskata zaednica koi `iveat vo pogolemite gradovi.

1.3. Semejnoto nasilstvo kako model na odnesuvawe

Terminot semejno nasilstvo se koristi da označi incidenti od tipot na: **fizički napad** (povreda so posledici od luzni, pa si do ubistvo), potoa **psihičko nasilstvo** (navredi, vznemiruvawa, ograničuvawe na dvičewe, zabrana na kontakti duri i so najbliskite) i **seksualno nasilstvo** (prinuduvawe na seksualen odnos). Izrazenosta se sostoi vo: potturnuvawe, klocawe, plukawe, udirawe so tupanici ili predmeti, pretepuvawe, davewe, gorewe, proboduvawe so noč, frlawe na vrela voda ili kiselina i dr. Formite na nasilnoto odnesuvawe se razlikuvaat vo različnite grupi naselenie, kako i vo različnite sredini. Poimot semejno nasilstvo sođri i nasilničko odnesuvawe nad decata, no vo sućtina sinonim za ova nasilstvo e nasilstvoto nad ženata od strana na braćen drugar ili intimen partner.

Definicijata za nasilstvoto dadena od Obedinetite nacia sođrana vo Deklaracijata za eleminirawe na nasilstvoto vrz ženite - Rezolucija 48/104 na Generalnoto sobranie, go odreduva sekoj akt na nasilstvo, zasnovan na pripadnost na pol, koj rezultira so fizička, seksualna ili psihička povreda, stradawe na ženite, vklučuvaj}i gi i zakanite za vakvite odnesuvawa.

Spored Pekinćkata platforma za akcija, semejnoto nasilstvo nad ženata ne se ograničuva samo na fizičkoto, tuku gi zafa}a i seksualnite vznemiruvawa, siluvaweto, prostitucijata i naveduvaweto na nea, kako i prisiluvawe na abortusi. Ili, spored istata, nasilstvoto vrz ženata e ućte poseriozen problem vo slućaite koga ima otećnat pristap do legalniot sistem, nepostoewe na zakonska regulativa i nedostig na edukacija za prićinite na nasilstvoto.

2. EMPIRISKO ISTRAĆUVAWE

2.1. Potreba od sproveduvawe na istraćuvaweto

Istraćuvaweto "Tradicijata i obićaite ne go opravduvaat nasilstvoto" trgna od mnogu poznatata realnost deka semejnoto nasilstvo kaj Romskata populacija e skrien problem. Iako ovoj

problem se odnesuva na nasilstvoto koe go do`ivuvaat `enite od site nacionalnosti vo Makedonija, kaj romskoto semejstvo toa e posebno prisutno. Iako se znae deka soprugot e naj~esto nasilnik vrz `enata vo semejstvoto, kaj romskoto naselenie koe `ivee vo golemi semejstva - doma}instva, vo uloga na nasilnik mo`at da se javat i svekorot, svekrvata, a ne retko i tatkoto, o~uvot, pa duri i bra}ata dodeka ne e ma`ena. @enata, kolku i da e nejziniot ma` bezmilosen tiranin, duri iako znae deka toj ja otfrla ili sekojdnevno u`iva vo nejzinoto izma~uvawe, mo`e da ja pre`ivee najniskata skala na poni`uvawe, a ne go prijavuva nasilstvoto. Zna~ajna pri~ina za sproveduvawe na ova istra`uvawe e i podatokot deka najgolem del od `enite Romki se neinformirani za barawe pomo{ koga se izlo`eni na nasilstvo i koj mo`e da im pru`i pomo{. Pritoa, mo`ebi najva`na pre~ka e tradicijata i obi~aite koi uveruvaat deka ma`ite treba da bidat glavata na semejstvoto i toj negov avtoritet treba da se odr`uva. Toa se povrzuva i so `elbata da se odr`i semejstvoto po sekoja cena, no i zaradi ekonomskata zavisnost od ma`ot. Vo ova smisla istra`uvaweto treba da utvrdi kakva e zastapenosta, vidovite na nasilstvo i koi se nasilnicite vrz `enata Romka od semejstvoto. Vrz osnova na osnovnite informacii za nasilstvoto dobieni od `enite koi go trpat na svojot grb, treba da se otvori pra{aweto za spre~uvawe na nasilstvoto. Toa }e se postigne so prilagoduvawe na `enite kon nov na~in na razmisluvawe deka tradicijata i obi~aite nesmeat da se koristat za nivno maltretirawe i poni`uvawe od onie lu}e od koi normalno e da bide za{titena i postojano pomognata.

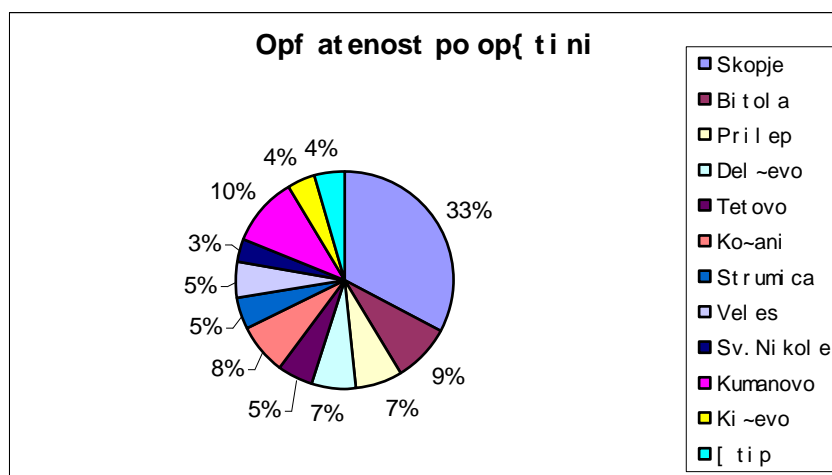
2.2. Izveduvawe na istra`uvaweto

So cel da se navleze vo otkrivaweto na karakteristikite na semejnoto nasilstvo koe e vo vrska so po~ituvaweto na tradicijata i obi~aite vo semejnoto `iveewe kaj romskoto naselenie vo Republika Makedonija, vo istra`uva~kiot zafat be{e primeneta anketa. Zna~aen pridones vo izgotvuvaweto na istra`uvaweto dadoa organiziranite tribini od Romskata Asocijacija za @eni i Mladi

"LULUDI" na tema semejno nasilstvo, odr`ani vo gradovite kade ima pogolema koncentracija na romsko naselenie (Skopje, Bitola, Prilep, Tetovo, Ko~ani, Kumanovo, [tip, Veles, Ki~evo, Sveti Nikole, Strumica i Del~evo). Na ovie tribini prisustvuva glavno `eni, koi se zapoznaa so osnovnite soznanija, karakteristikite i izleznite re{enija od ovoj opasen i slo`en problem. Za prevzemenite aktivnosti bea informirani dnevните vesnici "Dnevnik", "Vest", "Nova Makedonija", "Makedonija Denes" skoro site televiziski ku}i vo zemjata kako [utel, MTV, Telma, Sitel, Kanal 5 i određen broj na lokalni TV od gradovite kade {to se odr`uvaa tribinite (TV Kiss, TV Star , TV Orbis, TV Prilep, TV Ko~ni, TV Del~evo; kako i radio stanici (Makedonsko Radio, ^erewa, Urban Star).

Poddr{ka za ovaa kampawa e dobiena od MVR, Kancelarijata za unapreduvawe na ednakvosta me|u polovite pri Ministerstvoto za trud i socijalna politika i nevladini organizacii koi gi tretiraat `enskite pra{awa. Aktivnostite koi uspe{no gi zapo~naa dr`avni subjekti i NVO za zgolemuvawe na svesta kaj `enata za semejното nasilstvo i drugi pozna~ajni pra{awa povrzani so nego, planirame da gi razrabortime so celnite grupi `eni i mladinci od romskoto naselenie. Ispituvaweto so pomo{ na anketen pra{alnik od 11 pra{awa be{e izvr{eno vo vtorata polovina na 2003 godina, a so anketata bea opfateni 292 `eni - Romki. Vo izborot be{e koristen slu~aen primerok od naseleni mesta so romska nacionalnost vo Republikata i toa: Skopje (96), Bitola (25), Prilep (20), Del~evo (20), Tetovo (15), Ko~ani (22), Strumica (14), Veles (15), Sv. Nikole(10), Kumanovo (30), Ki~evo (12) i [tip (13).

Grafikon 1 Opfatenost po Op{tini



Kaj vaka izbraniot broj na `eni za anketirawe, se napravi soodvetna selekcija po nivnata voзраст. Trgnuvaj}i od ve}e izneseniot obi~aj za stapuvawe vo brak pred polnoletnost, minimalnata voзраст se opredeli na 14 godini do najvisoka 60 godini. Vo prvata voзрастna grupa od 14 do 30 godini se opfateni 102 lica od `enski pol, koi o~ekuvame da se razlikuvaat po obrazovanie, vrabotenost, stavovite za tradicijata i obi~aite vo semejnoto `iveewe od onie na povozrasnite. Vtorata povozrasna grupa e od 31 do 60 godini i iznesuva 190 anketirani `eni.

Obrazovanie na anketiranite

Spored obrazovanieto, strukturata na anketiranite `eni e slednata:

Tabela 1 Obrazovna struktura na anketiranite

Vid obrazovanie	Od 14-30 god.	Od 31-60 god.	Vkupno	%
Bez obrazovanie	15	43	58	19.8
Nezavr.osnovno	37	56	93	31.8
Osnovno	26	53	79	27.1
Sredno	19	30	49	16.8
Vi{e i Visoko	5	8	13	4.5
Vkupno	102	190	292	100.0

Iznesenite podatoci jasno poka`uvaat deka ispitani~kite se so nepovolno obrazovanie, bidej}}i pove}e od polovinata se bez obrazovanie. Vo ova`a smisla ni{to podobra ne e polo`bata i kaj pomladata grupa `eni. Kaj niv procesot na formalno obrazovanie so ogled na vo`rasta e zavr{en, a golem del se nepismeni ili samo opismeneti. Zatoa }e zabele`ime deka vo sovremenoto romsko semejstvo, vo pogled na obrazovaniето na negovite `enski ~lenovi, skoro i da ne postoi podobruvawe vo odnos na prethodnata generacija. Zaradi toa, se pretpostavuva deka golema e mo`nosta tie da bidat izlo`eni na semejno nasilstvo. Od druga strana, bez mo`nost da ~itaat i da gi sledat nastanite, tie ostanuvaat neinformirani kako da si pomognat, dokolku trpat nasilstvo.

Vrabotenost na anketiranite

Vrabotuvaweto e eden od bitnite aspekti za pozicijata na `enata kako vo op{testvoto, taka i vo semejstvoto. Spored podatocite, `enite Romki se mnogu malku vraboteni, {to gi pravi ekonomski zavisni od soprugot i drugite vo semejstvoto.

Tabela 2 Raboten status na anketiranite

Raboten status	Od 14-30 g.	Od 31-60 g.	Broj	%
Vraboteni	10	42	52	17.2
Nevraboteni	92	148	240	82.8
Vkupno	102	190	292	100.0

Isto taka evidentno e deka i `enite od pomladata vo`rast glavno se nevraboteni so status doma}inki, so {to ja prodol`uvaat tradicijata za pokornost kon ma`ot. Toa pretpostavuva deka ne se napu{ta staroto ubeduvawe, deka taa treba da se vraboti nadvor od ku}ata, i so svojata plata da pridonesuva za egzistencijata na semejstvoto. Nejzina zada~a e da ra}a i da gi vr{i doma{nite raboti za celoto semejstvoto. Poslednite godini poradi osiroma}uvaweto na celoto naselenie vo Makedonija, `enata Romka se pomalku ja anga`iraa za ~istewe na stanovi, ili za nadni~arstvo vo zemjodelieto, {to e u{te eden pokazatel za nejzinata vlo}ena ekonomska polo`ba. Od ova

proizleguva deka najgolem del od `enite Romki ja imaat "zadol`itelната" neplatena rabota vo semejstvoto, a progresot na sovremenoto semejstvo te{ko prodira vo prose~ното romsko semejstvo. Ovaa sostojba gi pravi zavisni od soprugot i semejstvoto, a ne retko se izlo`eni na poni`uvawe, pa i fizi~ko maltretirawe.

Bra~na sostojba na anketiranite

Bra~niot status na `enata ostvaruva isto taka odredeno vlijanie vrz problemite vo objasnuvaweto na semejното nasilstvo. Pritoa, zna~ajno e da se navede deka kulturnata tradicija kaj romskata zaednica visoko go vrednuva brakot i ra|aweto deca vo brakot. Obi~ajното strukturirawe na semejstvoto i pravilata na odnesuvawe se mnogu zna~ajni vo romskite zaednici. Odtuka, imaj}i go vo predvid kultot kon brakot i ma`ot-soprug kako stolb na potpirawe, sosema e o~ekuvano vo vkupniot broj na `eni opfateni so istra`uvaweto najgolemiot broj da se vo bra~na zaednica. Vo prilog na ova konstatacija se i podatocite dobieni so anketata:

Tabela 3 Bra~en status na anketiranite

Bra~en status	Od 14-30		Od 31-60	
	god.		god.	
Ma`ena	35	34,3%	152	80,1%
Nema`ena	58	56,9	10	5,2
Razvedena	6	5,8	11	5,7
Vdovica	3	3,0	17	9,0
Vkupno	102	100. 0	190	100.0

REZULTATI OD ISTRA@UVAWETO

Dobienite podatoci od sprovedenata anketa davaat mo`nost za prika`uvawe na osnovnite karakteristiki, koi go ilustriraat jadroto na problematikata semejno nasilstvo kaj Romskata populacija. Vo prodol`enie na tekstot, }e se osvrneme na najkarakteristi~nite pra{awa i odgovori.

Na pra{aweto: ***Dali mislite deka vo Va{ata sredina ima slu~ai na semejno nasilstvo,*** od vkupnata masa ispitani~ki najgolem broj odgovorile deka go ima vo nivnata sredina (66,7%) i spored toa ova negativna pojava se prepoznava kako normalno odnesuvawe vo romskoto semejstvo.

Postoewe na semejno nasilstvo

Tabela 4

Postoewe na semejno nasilstvo

Odgovori	Broj	%
Da	195	66,7
Ne	97	33,3
Vkupno	292	100.0

Grafikon 2

Postoewe na semejno nasilstvo

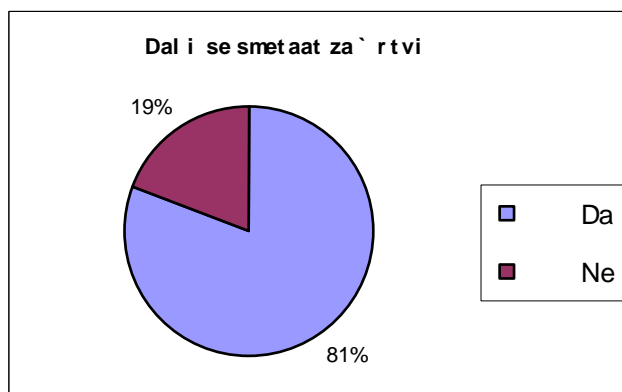


Interesot za po{irokoto prepoznavawe na ova{a pojava go naso~ivme so pra{aweto: **Dali mislite deka `enite koi trpat semejno nasilstvo se smetaat sebe za `rtvi?** Najgolem del od anketiranite (80,8%) dadoo potvrden odgovor, {to zna~i deka i ova{a `enska populacija ima opredeleno negativen stav kon nasilni~koto odnesuvawe prema nea vo sopstvenoto semejstvo, {to mo`e da se vidi od sledniot pregled:

Grafikon 3 Dali se smetaat za `rtvi

Tabela 5 Dali se smetaat za `rtvi

Odgovor	Broj	%
Da	236	80,8
Ne	56	19,2
Vkupno	292	100.0



Ignoriraweto na semejnoto nasilstvo vo dosta dolg period, mo`ebi najmnogu se povrzuva so viktimizacijata na `enata, odnosno nejzinoto ~uvstvo na `rtva. Iako e denes poznat, ovoj problem seu{te ne e dovolno prou~en. Istra`uvawata na ovoj plan se naso~eni glavno kon otkrivawe na konkretni incidenti i negovata povrzanost so socijalnite i drugi faktori. Pri toa zapostaveni se kodeksite na patrijarhalnoto semejstvo, koi na ma`ot mu osiguruvaa ultimativna vlast vo semejstvoto. Ne treba da se zaboravi i neme{aweto na

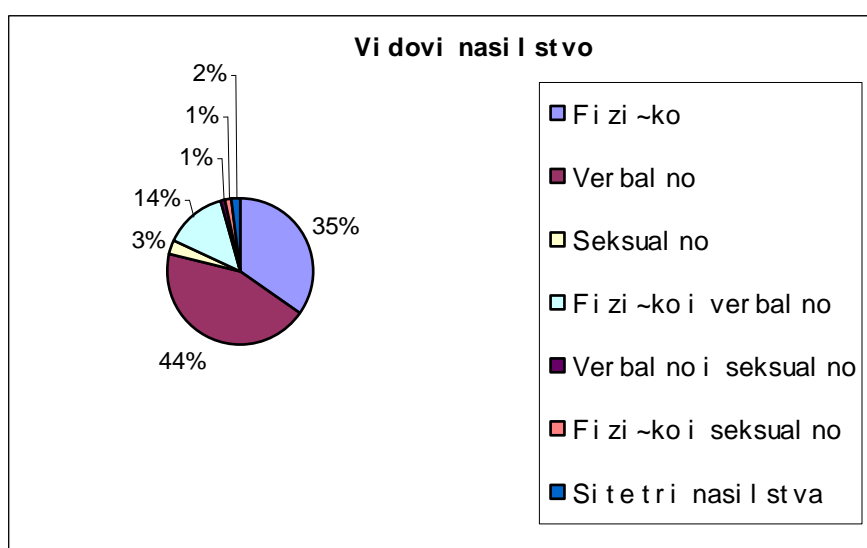
op{testvoto kaj semejnoto nasilstvo, ostavaj}i go i natamu vo privatnata sfera na semejstvoto.

Poso~uvajki go soznanieto za ra{irenosta na semejnoto nasilstvo vo sredinata, na{ite ispitani~ki se obidoa da izdeferenciraat vidovi na nasilstvo koi spored niv se slu~uvaat kaj nivnite rodnini, prijатели, sosedi i drugi. Spored niv, semejnoto nasilstvo vo oblicite kako ponapred go opredelivme, pretstavuva seriozen problem i kaj romskoto naselenie. Ova konstatacija mo`at da ja potvrdat dobievite odgovori na ispitani~kite:

Tabela 6Vidovi na nasilstvo koi se slu~uvaat vo sredinata

Odgovori	Broj	%
Fizi~ko	101	34,8
Verbalno	129	44, .2
Seksualno	9	3,0
Fizi~ko i verbalno	40	13.6
Verbalno seksualno	3	1,0
Fizi~ko i seksualno	4	1.3
Site tri nasilstva	6	2,1
Vkupno	292	100.0

Grafikon 4Vidovi na nasilstvo koi se slu~uvaat vo sredinata

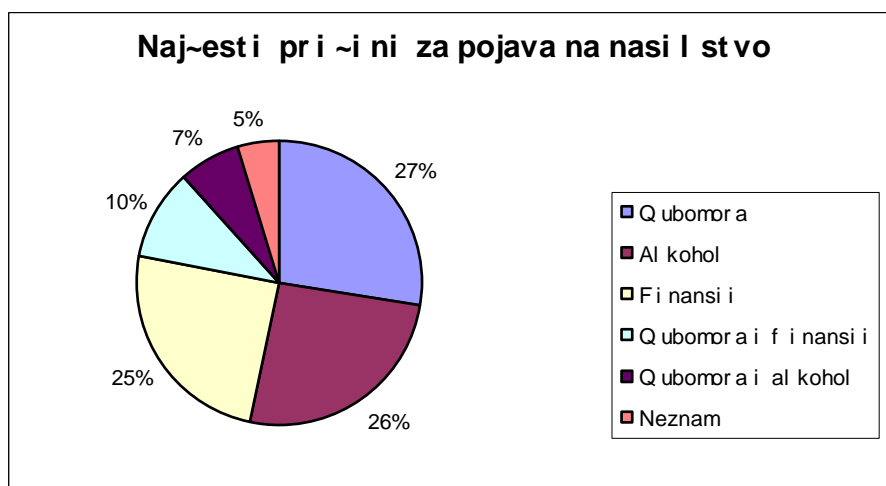


Kako najdominantni oblici na nasilstvo vo romskite semejstva vo Makedonija, se poka`aa verbalnoto ili kako u{te e nare~eno psihi~ko nasilstvo i fizi~koto nasilstvo. Toa zna~i deka sekoja vtora `ena Romka e redovno navreduvana, a sekoja treta e podlo`na na fizi~ko maltretirawe. Izgleda kako {to stojat rabotite so ovoj problem, da se natepa `enata, a vo najmal slu~aj da dobie {lakanica, mnogu ~esto se slu~uva vo romskite semejstva, spored odgovorite na ispitani~kite. Kaj ovie vidovi semejno nasilstvo, spored ispitani~kite, postoi tutorski odnos vo partnerskite odnosi, {to zboruva za postoeve na zagrozenost na du{evniot mir, do naru{enost na fizi~kiot integritet na `enata izlo`ena na semejno nasilstvo. Ova posebno koga se znae deka nasilni~koto odnesuvawe se manifestira preku nekontrolirana agresivnost, pretstavuva naru{uvawe na semejnata kohezija i najneposredno go zagrozuva razvojot i vospituvaweto na decata. Ne navleguvajki vo ponatamo{na elaboracija na prisutnosta na drugite vidovi semejno nasilstvo, }e navedeme deka, obi~no ne se sretnuva edinstven oblik na nasilstvo, bidejki fizi~koto retko go iskluuva emocionalnoto, pa i seksualnoto. Objasnuvaweto deka ovoj problem se ~ini slo`en da se uvidi, pokraj drugoto go pravat to~no ovie okolnosti. Vo nastojuvaweto da se dojde do poobjektivni podatoci za pojavata koja ja istra`uvame, poka`avme poseben interes za naj~estite pri~ini za semejnoto nasilstvo kaj romskoto naselenie vo Makedonija. Odgovorite na ova pra{awe izdeferenciraa tri specifi~ni grupi na pri~ini: qubomorata, alkoholot i finansiite.

Tabela 7 Naj~esti pri~ini za semejnoto nasilstvo

Pri~ina	Broj	%
Qubomora	80	27,4
Alkohol	76	26,1
Finansii	72	24,8
Qubomora i finansii	30	10,2
Qubomora i alkohol	20	6,8
Ne znae	14	4,7
Vkupno	292	100.0

Grafikon 5 Naj~esti pri~ini za semejnoto nasilstvo



Navedenite pri~ini za semejnoto nasilstvo vo ist soodnos pridonesuvaat za semejnoto nasilstvo i kaj drugite grupi naselenie vo Makedonija. Smetame deka tradicijata i obi~ajnite normi se primarni kaj ovaa pojava kaj romskoto naselenie. Me|utoa, tuka treba da bideme mnogu konkretni pri donesuvawe zaklu~oci okolu tradicijata. Taa treba da se svati vo generaciskoto nasleduvawe na stavot deka `enskite deca treba da ne se {koluvaat ("nema popotreba"), u{te mladi da se oma`at i da rodar pove}e deca. Kon ovie razmisli treba da se dvi`i i ekonomskata zavisnost na `enata od ma`ot cel `ivot.

Vo nikoj slu~aj qubomorata ne treba da se prifati kako ograni~uvawe na `enata vo dvi`eweto, kako i na slobodata za vrabotuvawe nadvor od domot.

Zna~aen beleg za vlijanieto na tradicijata i pojavata na semejnoto nasilstvo, e podatokot deka svekorot i svekrvata se javuvaat kako nasilnici na snaata, spored edna tretina od anketiranite. Isto taka tuka treba da se spomene i specifi~noto kolektivno zaedni{tvo kako nasilnici: ma`ot, svekorot i svekrvata. Ostanatite nasilnici se licata koi se sretnuvat i kaj drugite zaednici vo Makedonija (ma`ot-soprug, tatko, o~uvot), {to e pretstaveno vo sledniot pregled:

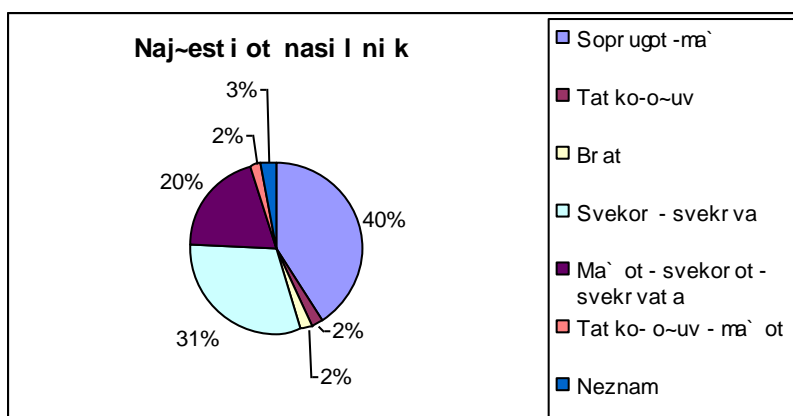
Tabela 8 Koj se javuva kako naj~est nasilnik

Odgovor	Broj	%
---------	------	---

Soprugot-ma`	120	41,0
Tatko-o~uv	6	2,0
Brat	5	1,7
Svekor - svekrva	90	30,9
Ma`ot- svekorot- svekrvata	57	19,6
Tatko- o~uv - ma`ot	6	2,0
Neznam	8	2,7
Vkupno	292	100.0

Grafikon 6

Koj se javuva kako naj~est nasilnik

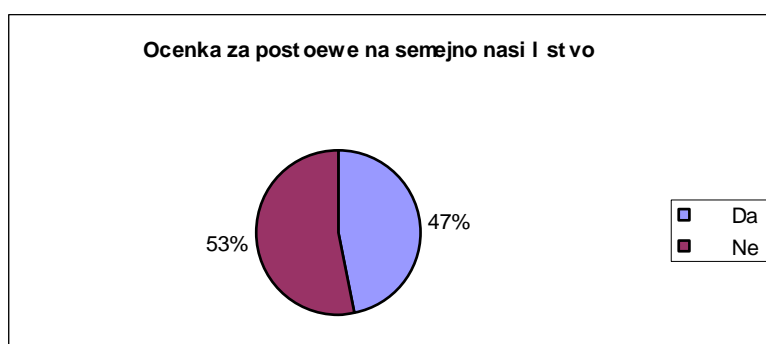


Istra`uva~kite rezultati za poblisko percipirawe na pojavata, gi doblivme do li~noto iskustvo na ispitani~kite so nekoj vid na nasilstvo preku pra{aweto: **Dali vo Va{eto semejstvo ste imale slu~ai na semejno nasilstvo?**

Tabela 9 Ocenka za postoeve na semejno nasilstvo

Odgovor	Broj	%
Da	137	47,0
Ne	155	53.0
Vkupno	292	100.0

Grafikon 7 Ocenka za postoeve na semejno nasilstvo



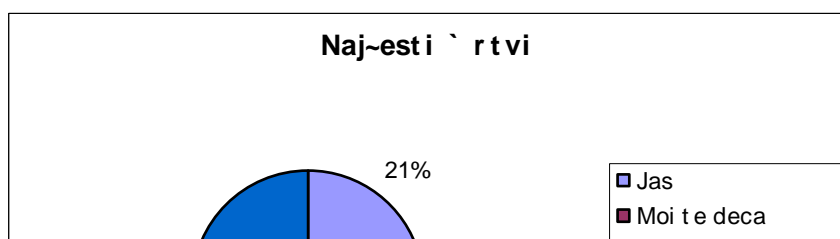
Pozitivniot odgovor na okolu polovina od anketiranite `eni, objektivno ja potvrdi ra{irenosta na pojavata. Od druga strana, objektivniot odgovor veruvame deka krie nade` deka mo`ebi }e ima mo`nosti da im se pomogne vo nivnite maki od soo~uvaweto so ovoj problem. Isto taka, ova treba da se sfati kako pozitivna indikacija deka dokolku se organiziraat neкои formi za nivno ohrabruvawe, `enite Romki }e progovorat za nasilstvoto i }e se podgotvuvaat da go nadminat.

Slikata za semejnoto nasilstvo koe go po~uvstvuvale na svojot grb, anketiranite `eni ja nadopolnija so odgovorite deka pokraj niv, naj~esto od semejno nasilstvo stradaat i nivnite deca, {to nasilstvoto go pravi pove}esloen problem i mnogu poseriozen otkolku {to toj dosega se sfa}a.

Tabela 10 Koj od semejstvoto do`ivuval naj~esto nasilstvo

Odgovor	Broj	%
Jas	60	20,0
Moite deca	6	2,1
Moite deca i jas	36	12,6
Mojata majka	20	6,8
Mojata majka i jas	7	2,3
Site	8	2,7
Nema nasilstvo	155	53,0
Vkupno	292	100.0

Grafikon 8 Koj od semejstvoto do`ivuval naj~esto nasilstvo

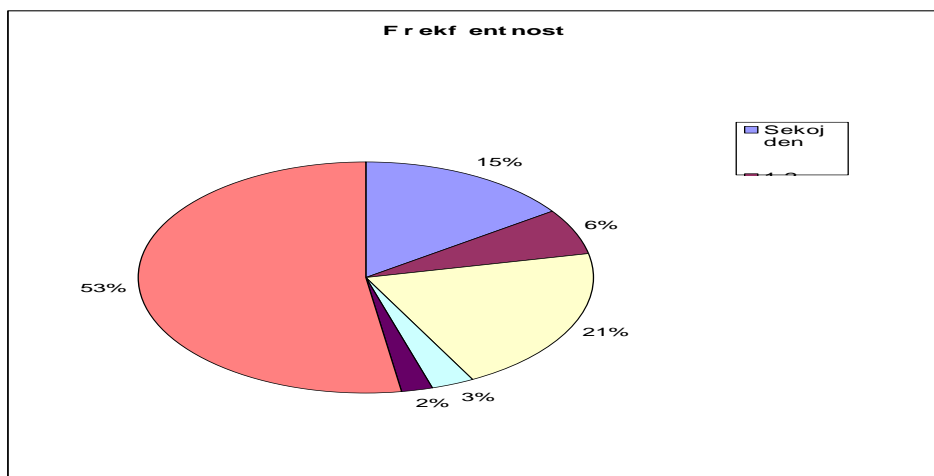


Od ispitanih krite pobaravme da ni odgovorat za zažestenoŝta na nivno maltretirawe, ŝto za niv pretstavuva ŝe ŝuvŝvitelno praŝawe. Vo odgovorite dobivme edna poŝiroka lista na sluŝuvawa, koi ŝepak ukaŝuvaat na poŝesto nasilniŝko deluvawe, pa duri i ŝekojdnevno. Podatocite za ovoj aŝpekt na ŝemejnoŝto nasilŝtvo moŝat najdobro da ja ilustriraat negovata ŝerioŝnost, ŝto treba pojavata da ja izvadi od privatnata ŝfera i da ŝe bara primena na zakonot za kaznuvawe na nasilnikot.

Tabela 11 Kolku ŝesto ŝe sluŝuva nasilŝtvoto

Odgovori	Broj	%
Sekoj den	45	15,4
1-2 pati nedelno	19	6,5
1-2 pati meseŝno	61	20,8
2-3 pati godiŝno	9	3,0
Poretko	7	2,3
Nema nasilŝtvo	155	53,0
Vkupno	292	100.0

Grafikon 9 Kolku ~esto se slu~uva nasilstvoto



OP[TI ZAKLU^OCI I PREDLOZI

Istra`uvaweto na tema "**Tradicijata i obi`aite ne go opravduvaat nasilstvoto**" naveduva na nekolku glavni zaklu`oci i na odredeni predlozi po tie zaklu`oci. Me|utoa, pretstavenite opservacii i predlozi treba da se razberat kako nasoki za idnite inicijativi vo vrska so Romskata zaednica vo Makedonija za potencijalni programi i proekti.

1. Ne postojat precizni podatoci za dvi`eweto na semejnoto nasilstvo kaj Romskata zaednica vo Makedonija. Iako problemot e star kolku i postoweto na ovie zaednici, pogolemo razdvi`uvawe za osoznawawe na istiot potiknaa nevladinite organizacii vo poslednite godini. Ova istra`uvawe go smetame za klasi`en primer na studija na slu`aj, koj }e dade prvi`ni informacii za pova`nite vlijanija na tradicijata vrz nasilstvoto vo patrijarhalното romsko semejstvo;
2. Dobienite rezultati ja opravduvaat realizacijata na ova istra`uvawe, i ednovremeno potvrduvaat deka semejnoto nasilstvo e vo golema mera zastapeno kaj Romskata populacija vo Makedonija. Tradicijata od tipot na nezainteresiranost ("nema potreba") za obrazovanie na `enskite deca, ranoto stapuvawe vo brak, ekonomskata zavisnost i pot`inetosta kon ma`ot i drugite postari avtoriteti vo semejstvoto, vku`uvaj}i go i naj`esto siroma{niot `ivot vo romskite sredini, diktiraat pravila na degradacija na `enata, so site formi na nasilni`ko odnesuvawe;
3. Zatvorenosta i izolacijata na romskoto semejstvo, go dr`at na strana od novite vlijanija na sovremenoto `iveewe. Vo vakva osamenost se vospostavuvaat specifi`ni pravila, semejni veruvawa i zna`ewa {to imaat mo}, a nasilni`kite postapki i odnesuvawa se prifa}aat kako privatna rabota na semejstvoto;
4. Vo opredeluvaweto nasoki za reakcija vrz tradicijata i obi`aite na semejnoto nasilstvo kaj Romskata zaednica vo Makedonija, se poka`a deka od posebno zna`ewe se javuva pra{aweto za organizirawe na nelegitimni formi od NVO za ohrabruvawe na `enite-`rtvi na semejno nasilstvo. Me|u

poznajne forme se organizirane S.O.S. telefonska linija za pomoč i podpora, po primeru na zemlje so podolgo iskustvo so ovaj problem, pravna edukacija, informiranost i davane na besplatni usluge na žene Romki;

5. Studiozni pristup kon nadzivanane na tradicionalne vlijanija za nasilstvo vo sejmstvu, treba da trgne od sprovedivanane na aktivnosti za menuvane na svesta kaj romskata populacija vo nasoka na realno razbirane na rodovite odnosi i rodovite ulogi.

Kako preporaki za ponatanost dejstvivanane gi izdvojivane slednive:

- eliminirane na predrasudite i stereotipite za potvrdnost na žene na mat vo braćnata i sejmna zajednica;
- menuvane odnosot kon ranoto stupivanane vo brak;
- sozdavanane mehanizmi za potkivanane i ohrabivanane na žene-Romki sami da gi osoznaat svoje sposobnosti i kvalitete za da moćat da se izborat za svojot sejm i općestven status;
- razvivane na programi za obuka i edukacija na mladinci od romskoto naselenie za polovite vrednosti i opredelbi.